

هنر و معماری اسلامی

* مؤلف: ریچارد اتینگهاوزن و الگ گرابر

* مترجم: یعقوب آژند

* ناشر: سمت

* سال نشر: ۱۳۷۸

* نوبت چاپ: اول

* محل چاپ: تهران

کتاب هنر و معماری اسلامی ترجمه‌ای از متن انگلیسی جلد اول کتاب «The Art and Architecture of Islam» چاپ ۱۹۹۴، دانشگاه یل «Yel» امریکا است که توسط استاد دکتر ریچارد اتینگهاوزن «Richard Ettinghausen» و الگ گرابر «Oleg Grabar» هنرشناسان و مدرسان هنر اسلامی دانشگاه‌های اروپا و آمریکا تألیف شده است. ترجمه کتاب به وسیله دکتر یعقوب آژند؛ که خود نیز از مدرسان دانشگاه و افزون بر آن، یکی از فعالان کشور در زمینه ترجمه هنر و معماری ادوار مختلف در ایران است، انجام گرفته است. این کتاب شامل مباحث هنر و معماری اسلامی از ظهور اسلام تا سده هفتم هجری در سه بخش و هشت فصل همراه با یادداشت‌ها و منابع اختصاصی هر فصل و نیز تصاویر و مدارک تصویری ویژه مربوط به هر یک از فصول می‌باشد. در انتها نیز کتابشناسی به اضافه فهرست اعلام اشخاص و فهرست مکان‌ها زینت بخش و کامل کننده جامعی برای این کتاب ۶۲۰ صفحه‌ای است. ترجمه کتاب به پیشنهاد گروه باستان‌شناسی «سمت» برای دانشجویان رشته‌های باستان‌شناسی، تاریخ، معماری و سایر رشته‌های گروه هنر، در مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد به عنوان منبع اصلی درس «هنر دوره اسلامی» برای ۴ واحد نظری انجام شده است. این کتاب به جز موارد خاصی که در بحث نقاط کلی قوت و ضعف همراه پیشنهادها به آن اشاره می‌شود، چه از لحاظ شکلی، همانند کیفیت نسبتاً خوب مراحل تولید، چاپ و غیره و چه از حیث محتوا، همانند جامعیت منابع و مآخذ و بهره‌گیری و استفاده مناسب از آنها، تقسیم‌بندی خوب و کلی موضوع براساس یک سیر تاریخی و اعمال آن بر جهات گوناگون جغرافیایی هنر و معماری اسلامی، همچنین از نقطه نظر دقت و زحمات بی‌شائبه

مترجم در تبدیل تواریخ میلادی به هجری شمسی (با استفاده از کتاب وستنفلد) و غیره و نیز افزودن حواشی و پاورقی‌ها باعث شده است تا این ترجمه در کل، کتابی خوب و جامع برای استفاده دانشجویان رشته‌های مربوطه باشد.

نتیجه داوری و ارزیابی کتاب به شرح زیر خلاصه می‌شود:

الف. نقاط قوت:

۱. رعایت قواعد زبان فارسی و اصول ترجمه؛
۲. به‌کارگیری اصطلاحات و واژه‌های تخصصی خوب و موفق، همین‌طور، افزودن حواشی و پاورقی‌های سودمند توسط مترجم؛
۳. به‌کارگیری انواع تصاویر و نقشه‌های لازم با توجه به موضوعات مورد بحث در پایان هر فصل؛
۴. مطابقت محتوای متن و جامعیت بخش‌ها و فصل‌های مربوط با فهرست مطالب؛
۵. استفاده مناسب از منابع متعدد با ارجاع و استناددهی کافی و لازم، همین‌طور داشتن کتابشناسی تکمیلی؛
۶. وجود فهرست اعلام در دو بخش اشخاص و مکان‌ها؛
۷. تبدیل کلیه تواریخ میلادی به هجری شمسی و به‌کارگیری هم‌زمان آن از ابتدا تا انتهای کتاب.

ب. نقاط ضعف:

۱. اشاره نکردن به محدوده زمانی هنر و معماری اسلامی در عنوان و روی جلد کتاب، اگر در داخل پرانتز و با قلم کوچک‌تر به موضوع (از ظهور اسلام تا سده هفتم هجری) اشاره می‌شد، تطابق عنوان با محتوای متن خیلی دقیق‌تر می‌گشت. البته مترجم محترم در پیشگفتار به توضیح این مسئله پرداخته است؛ پیشنهاد می‌شود در چاپ‌های بعدی - که از نظر فنی هزینه زیادی را نیز دربرنمی‌گیرد - اقدام لازم برای این کار به عمل آید، چنان که در عنوان لاتین اصل کتاب هم این موضوع آمده است.
۲. با اینکه کیفیت اکثر تصاویر و نقشه‌های چاپ شده خوب است، اما برای سازمان فعال سمت و همین‌طور چنین کتاب نفیسی، که نقش مرجع دارد و مورد استفاده اکثر دانشجویان رشته‌های باستان‌شناسی، تاریخ، معماری، هنر و غیره قرار می‌گیرد، بهتر بود تصاویر به‌صورت رنگی چاپ و یا اگر چنین امکانی فراهم نبوده است در ویراستاری، برای

توضیحات مربوط به زیرنویس‌های تصاویر رنگی اصلاحات لازم با عبارت «تصویر سیاه و سفید از مثلاً [گچبری رنگی و غیره ...]» برای آنها اعمال می‌گردید. چنان‌که با مراجعه به تصاویر شماره ۲۶۲ الی ۶۷ صفحه ۳۶۲ الی ۳۶۶ و با تصاویر صفحات ۵۵۳ الی ۵۹۱، به‌خصوص، تصاویر ۳۷۴ الی ۳۸۰ این موضوع خیلی دقیق روشن می‌شود.

ج. پیشنهادها:

۱. در چاپ بعدی به دلیل کاربردی بودن تصاویر رنگی مورد استناد در کتاب اصلی برای دانشجویان مرتبط، به‌جای چاپ سیاه و سفید، کلیه آنها رنگی چاپ شوند. چنان‌که این روش خوشبختانه قبلاً نیز توسط سازمان سمت برای چاپ تصاویر رنگی کتاب تاریخ هنر معماری/ایران در دوره اسلامی تألیف دکتر محمد یوسف کیانی به‌کار رفته است.
۲. در چاپ بعدی مترجم محترم چند صفحه‌ای در پایان کتاب به عنوان توضیح برای معادل‌های جدید فارسی، که توسط ایشان در متن به‌کار رفته‌است، تهیه و اضافه نماید تا استفاده متن برای دانشجویان آسان‌تر گردد.
- برای نمونه: ص ۲۹- پاراگراف دوم - سطر دهم «کاو دیوار»؛ ص ۳۵-۳۶ انتهای آخرین سطر ص ۳۵ و ابتدای اولین سطر ص ۳۶ «کرد و کار»؛ ص ۳۸- سطر ماقبل آخر «شادخواری»؛ ص ۹۷ - سطر سوم «بودباش»؛ ص ۳۷۲ - پاراگراف دوم - سطر چهارم «همکناری» و غیره -
۳. توسط مترجم محترم یا گروه باستان‌شناسی سمت برای اصطلاحات، اسامی و واژه‌های تخصصی معماری اسلامی به‌کار رفته در متن، معادل‌ها و توضیحات لازم تهیه و در چاپ بعدی در انتهای کتاب افزوده شود که برای طولانی نشدن مطلب از ذکر نمونه‌ها خودداری می‌شود.
۴. در خصوص به‌کارگیری برخی اسامی مشابه که احتمال تداخل و اشتباه در آنها می‌باشد؛ پیشنهاد می‌شود مترجم محترم از اسامی کامل آنها استفاده نماید. مانند ص ۱۷۴ - سطر دوم با توجه به انصراف «معاویه» وقتی مطلق به‌کار رود به معاویه بن ابی سفیان مؤسس خلافت اموی برمی‌گردد. لذا بهتر است در چاپ‌های بعدی در ص ۱۷۴ به جای «عبدالرحمن بن معاویه» عبارت به صورت زیر نوشته شود: عبدالرحمن بن معاویه بن هشام بن عبدالملک.

مقاله‌های نقدکوتاه ۱۰۵

۵. پیشنهاد می‌شود مترجم در چاپ‌های بعدی واژه‌های مناسب‌تری برای برخی کلمات انتخاب و به کار ببرد. مانند صفحه ۵۳۸ - پاراگراف آخر، سطر پنجم - «أت و أشغال‌های فسطاط» و غیره.

